

Van prentjes en santjes

De Wouwse dokters

De ontwikkelingsgeschiedenis van de geneeskunde is een boeiend verhaal, maar helaas te omvangrijk in het kader van dit boekje. We kunnen hier alleen enkele hoofdlijnen weergeven.

Het heeft alle waarschijnlijkheid, dat geneeskunde haar oorsprong heeft in proefondervindelijke toepassing van geneeskrachtige planten. Zelfs heden ten dage zijn er nog stoffen uit planten in de geneeskunde in gebruik. Een andere belangrijke invloed hebben bepaalde personen in de geschiedenis gehad. Een daarvan is de grondlegger van de humorale pathologie, de Griek Galenus.

Hij veronderstelde, dat de mens vier belangrijke lichaamsvochten had, bloed, gele gal, zwarte gal en slijm. Als deze vochten met elkaar in balans waren, was men gezond. Trad er een verstoring van dit evenwicht op, dan kreeg men - afhankelijk van het vocht wat teveel aanwezig was - een bepaalde ziekte. Had men bijvoorbeeld teveel zwarte gal, ofwel teveel melancha, dan werd men melancholisch (droefgeestig). De geneeswijze bestond er uit, dat men het teveel aan het lichaamsvocht afvoerde. Daartoe waren, soms zeer belastende, methodes ontwikkeld. Galenus' theorie, hoe onzinnig ook, heeft vele eeuwen standgehouden en dan ook veel invloed gehad op de verdere ontwikkeling van de geneeskunde. Doordat er meer en meer behoefte kwam aan bekwame geneesheren, maar er een groot gebrek was aan goed opgeleide medici, tierde de kwakzalverij welig.

In de 16^e eeuw kwam er een kentering en werd de grondslag voor de geneeskunde ook wetenschappelijker. De opleidingen namen sterk in kwaliteit toe en er kwamen in de grote steden goede dokters. Het platteland heeft tot in de 19^e eeuw het altijd moeten doen met minder goede dokters of regelrechte kwakzalvers.

GEDENK IN UWE GEBEDEN DE ZIEL
van Zaliger,
den WelEd. Zeer geleerden Heer

JOHANNES ADRIANUS DE RAM.

MEDICINÆ DOCTOR,
Oud-Lid der Provinciale Staten van Noord-Brabant
enz. enz.

Geboren te Wouw den 10 November 1798 en
Overl. te Bergen op Zoom den 23 November 1888.

Hij stierf in een gelukkigen ouderdom,
verzadigd van dagen, van rijkdom en eer

I Paral. XXIX 28.

De wetenschap van den geneesheer zal
hem tot hooge eer verheffen en hij zal gepre-
zen worden voor het aanschijn der voorna-
men des volks.

ECCL XXXVIII. 3.

En nu, dierbare kinderen, ga ik in het
stof rusten. Gedenk mijn oordeel, want
zoo zal ook het uwe wezen, Vergeet mij niet,
en bidt voor mij.

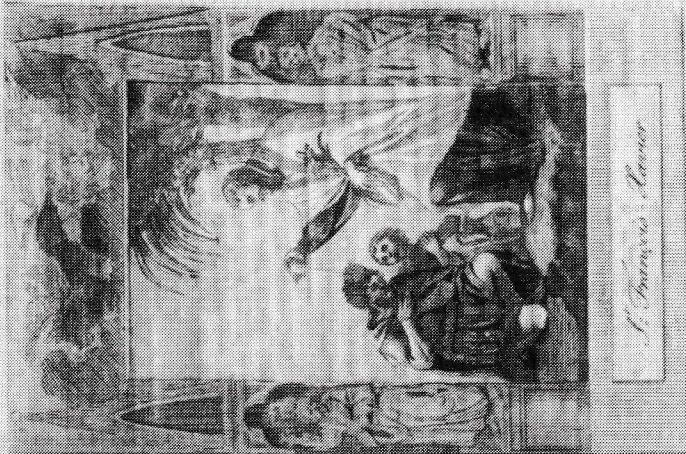
Job. VII 20-ECCL XXXVIII. 23.

Genadige Jezus! geef hem de eeuwige rust.

Cant. „dies iræ.“

DRUKK. V. C. J. RIJSHOUWER, B. O. Z. •

Johannes Adrianus de Ram was een van de eerste Wouwse geneesheren.

J. J. J. J. J.

 Door vele kwellingen moeten wy het
 Rijk Gods ingaan. *Act. XIV.*

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER,
 DEN WELEDELIEN HEER
DOMINICUS DAVID
DE RAM.
In leven Med. Doctor te Braschaat.
 Geboren te Wouw den 3 January 1805,
 en aldaar overleden den 13 Decem-
 ber 1839, in den ouderdom van
 34 jaren en 11 maanden.

 Bepauwdheden en pijnen hebben mij
 overvallen, doch ik heb den naam des
 Heeren aangeroepen *Pz. LXIV. v. 4.*
 De kracht der geneesmiddelen is tot
 de kennis der menschen gekomen; en de
 Allerhoogste heeft hun die wetenschap
 gegeven, op dat hij in zijne wonderen
 geëerd zoude worden. *Eccl. 38. v. 6.*
 Hy heeft er Velen van verschillende
 ziekten genezen. *Marc. I. v. 34.*
 En wat is nu de verwachting! is zij
 niet de Heer! *Pz. XXXIII. v. 8.*
 Vol vrouwen op den Heer is hij ge-
 storven. *2 Machab. VIII. v. 40.*

R. - H. - P.

Dominicus David de Ram was een jongere broer van Johannes de Ram. Ook hij werd arts, maar hij stierf al op jonge leeftijd.

Familie De Ram

In Wouw zien we in de vorige eeuw een aantal 'medicinae doctores' op het toneel verschijnen. Eén daarvan is een familie die minstens drie geneesheren heeft voortgebracht: De Ram.

David Johannes Franciscus De Ram was in 1764 in Bergen op Zoom geboren en gehuwd met Maria Elisabeth Moerkints. Hij was als geneesheer werkzaam in Bergen op Zoom, maar ook in Wouw, waar hij zich na zijn huwelijk ook vestigde. Twee van zijn zoons, Johannes Adrianus en Dominicus David, zijn ook 'medicinae doctor' geworden. David de Ram overleed in Wouw op 27 februari 1828 en was toen 64 jaar oud.

Johannes Adrianus de Ram werd geboren op 10 november 1798 in Wouw en werd zelf ruim 90 jaar oud. Zijn veel jongere broer **Dominicus David de Ram** was op 3 januari 1805 geboren en overleed al op 34-jarige leeftijd in Wouw, namelijk op 13 december 1839. In tegenstelling tot zijn oudere broer, was hij niet in wouw, maar in Brasschaat werkzaam. Interessant is het verschil tussen de bidprentjes van beide doktoren, waarschijnlijk het gevolg van het grote tijdsverschil. Bij Dominicus is de voorzijde bedrukt met een gravure van de H. Franciscus. Een rouwrand, hoe subtiel ook, ontbreekt volledig. De achterzijde vermeldt zijn personalia en beroep en doet vermoeden, dat hij aan een ernstige ziekte is overleden. Bovenaan staat de tekst 'Door vele kwellingen moeten wy het Rijk Gods ingaan' (Act. XIV). en onder de personalia lezen we: 'Benaauwdheden en pijnen hebben mij overvallen, doch ik heb den naam des Heeren aangeroepen (Ps. LXIV v.4)'. De overige teksten gaan op zijn beroep in.

Het prentje van zijn broer Johannes stamt duidelijk uit een andere periode. Aan de voorzijde valt de zware dubbele rouwrand gelijk op. Ook hier een gravure, blijkens de tekst uit Parijs, voorstellende 'het moederhart'. In de binnenste rouwrand zijn de letters R.I.P. uitgespaard. Uit de persoonlijke gegevens op de achterzijde komen we te weten, dat dokter De Ram ook lid was van de provinciale staten. De teksten gaan in op zijn hoge ouderdom en zijn beroep. De laatste tekst verdient het om hier geciteerd te worden: 'En nu, dierbare kinderen, ga ik in het stof rusten. Gedenk mijn oordeel, want zoo zal ook het uwe wezen. Vergeet mij niet en bidt voor mij (Hjob. VII. Eccl. XXXVIII.23)'. Helemaal onderaan tenslotte staat aangege-

Bid voor de Ziel van Waliger

Van den
**JOANNES CORNELIS
 VAN DEN ELZAKERS.**
 Ghesmeester

overleden te Wou den 19 November.
 1856 in den ouderdom van 47 jaren.

*Den mensch leeft slechts een korten tyd,
 en is vol van ellendheit. Job: XIV.
 De Elter is barmhertig by is langmoedig en
 vol van goedertierenheit, zyne barmhertichheit
 strekt zich uit over alle syne werken.*

*Indien wy gelooven, dat Christus gestorven is voor
 rozen is zoo zal ook God dogenen die in Christus
 overleden zijn, met Hem geveeren. Het woord
 den matkandiden, met deze woorden*

S. Paul. IV. v. 13 en 17.

III. II. IP.

Bid voor de Ziel van den Heiligen Geest.

ANTONIUS JOANNES ALLEBES,
 APOTHEKER-GENEES-HEEL-VERLOSKUNDIGE

TE WOUW.

Altaar overleden 5 April 1863, in den Ouder-
 dom van 74 jaren 7 maanden en 26 dagen.

De Allerhoogste heeft de geneesmiddelen uit de aarde
 voortgebracht, en een wijs man zal er geen afschrik van
 hebben. Geel. 38. 4.

De Apotheker, wat er verschillende zaben van bereiden,
 en zalvingen doen ter gezondheid, en zijne beverkin-
 gen zullen zonder einde zijn i. bid. V. 7
 Ik heb ellendige dagen gehad, en droevige nachten
 geteld, waarom is myne pijn langdurig geweest?
 waarom myne wond zonder hulp en ongenees-
 baar? om dat gij O heer gehandeld hebt volgens
 inwen wil Job: 7. desum. 15.

B. I. P.

Drukkerij v. Geesten B.O.Z.

De bidprentjes van twee artsen uit Wouw in de 19^e eeuw: Joannes Cornelis van den Elzakers en Antonius Joannes Allebes. Let op de handmatige verbeteringen die in het prentje van Van den Elzacker werden aangebracht!

ven dat het prentje in Bergen op Zoom is gedrukt, de plaats waar Johannes ook is overleden op 23 november 1888. Hij was toen ruim 90 jaren oud.

Negentiende eeuw

Een andere familie die meerdere geneesheren heeft voortgebracht is Van den Elsacker. Van deze familie is bekend, dat Johannes Petrus Josephus (geboren in Wouw in 1769), werkzaam was als chirurgijn en apotheker. Hij was gehuwd met Helena Verkouwen en minstens twee van hun zoons waren eveneens werkzaam in de medische sector. Johannes Petrus Josephus overleed in Wouw op 12 maart 1828. Zijn zoon **Johannes Cornelis van den Elsacker**, geboren te Wouw op 11 november 1809 bleef ongehuwd. Op zijn bidprentje staat hij aangeduid als 'heelmeester'. Hij werd maar 47 jaar oud en overleed op 19 november 1856. De voorzijde van zijn bidprentje toont een Franse gravure voorstellende een engelbewaarder. Een rouwrand is afwezig; het prentje valt juist op, door een breed wit kader om de gravure. De achterzijde toont naast de fraaie typografie van die tijd ondermeer een plaatje met een kruis, graven en treurwilgen. De teksten doen vermoeden, dat Johannes voortijdig aan een ziekte is overleden 'Den mensch leeft slechts een korten tijd en is vol van ellenden (Job. XIV)'. Uit piepkleine lettertjes onderaan het prentje blijkt, dat het in Bergen op Zoom is gedrukt. Toen Johannes overleed is hij in Wouw aangegeven door zijn gehuwde broer Petrus van den Elsacker, die in 1833 met Anna Maria Raaijmakers is getrouwd. In zijn huwelijksakte staat hij aangeduid als 'chirurgijn accoucheur'.

Op het prentje van **Antonius Joannes Allebes** staat een hele trits van beroepen, 'apotheker, genees- heel- en verloskundige'. Antonie Johannes was in Wouw geboren op 10 augustus 1788 als zoon van Johannes Jacobus Allebes uit Bergen op Zoom en de uit Chaam afkomstige Johanna Chriestiansen. De pastoor vermeldt overigens niet de naam 'Allebes', maar 'Albitz'. Antonie bleef ongehuwd en bereikte de leeftijd van 74 jaren, 7 maanden en 26 dagen zoals keurig gespecificeerd op het prentje. Ook hij is blijkbaar aan een pijnlijke ziekte gestorven: 'Ik heb ellendige dagen gehad, en droevige nachten. Waarom is mijne pijn langdurig geweest?

Waarom mijne wond zonder hulp en ongeneesbaar? Omdat gij O Heer gehandeld hebt volgens uwen wil (Job 7).

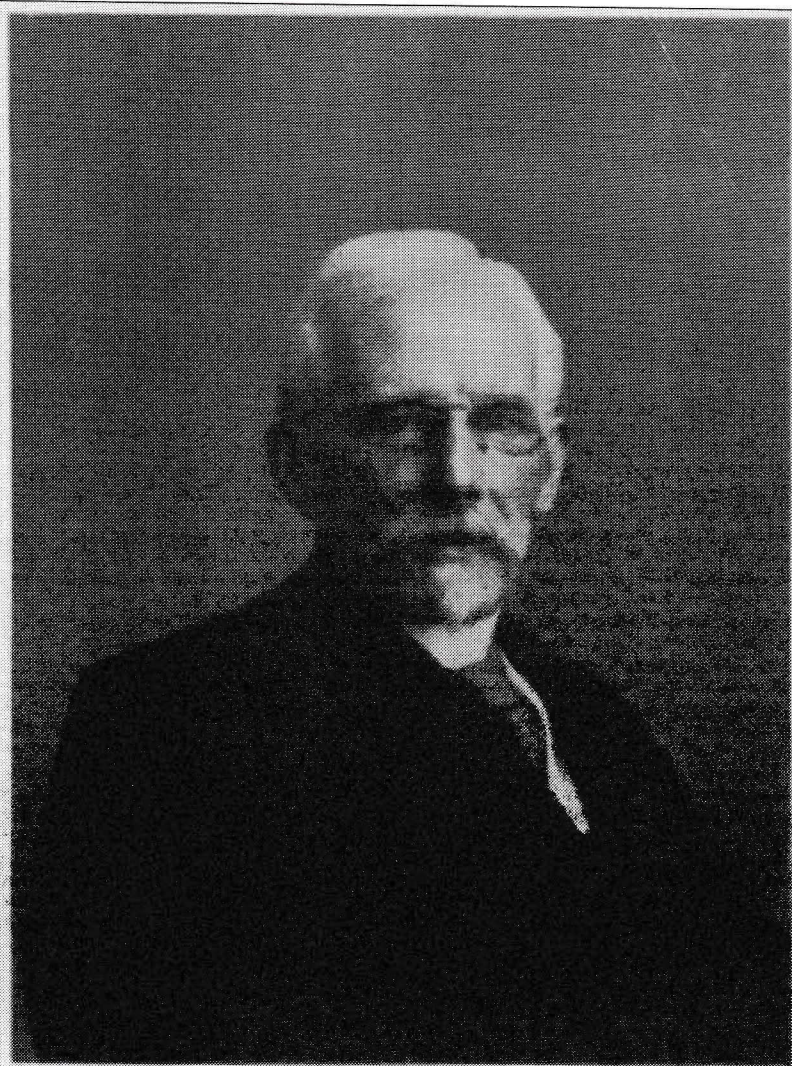
Uit Ecclesiasticus zijn twee spreuken genomen, die betrekking hebben op zijn beroep:

'De Allerhoogste heeft de geneesmiddelen uit de aarde voortgebracht en een wijs man zal er geen afschrik van hebben' en 'De Apotheker zal er verschillende zalven van bereiden en zalvingen doen ter gezondheid en zijne bewerkingen zullen zonder einde zijn'.

Aan de voorzijde staat een fraaie Franse gravure met Jezus die een lam uit het water redt. Eromheen een druk gestileerde rand, die echter geenszins aan een rouwrand doet denken.

Van Aerssen komt

In de laatste decennia van de vorige eeuw is er in Wouw sprake van een geneesheer, die van gemeentewege was aangesteld. **Johannes Petrus Hubertus van der Burgt** toucheert in dat verband een jaarsalaris van 1500 gulden in 1882. Hij vertrekt naar elders in 1891 en als zijn opvolger wordt enkele maanden later daarop benoemd **Gustaaf Marie Joseph van Aerssen**. Die benoeming lijkt misschien snel te zijn beslecht, maar de geschiedenis leert anders¹⁾. Pas nadat de gemeente hem heeft toegezegd, dat hij geen salarisvermindering zal ondergaan en bovendien vrije bewoning wordt toegekend, blijkt hij bereid naar Wouw te komen. In de praktijk is voor 300 gulden per jaar dan ook nog een vroedvrouw werkzaam. Dokter Van Aerssen heeft in 1905 het monumentale pand 'Eikenhof' aan de Roosendaalsestraat laten bouwen. Hij trouwde op 5 september 1899 met Abramina Arnoldina Josephina Janssen (1865-1956), telg uit een protestants geslacht van belastingambtenaren. Zij kregen 13 kinderen. Veel oudere Wouwenaren zullen zich dr. Van Aerssen wellicht nog herinneren, met zijn markante snor en baard. Tot kort voor zijn dood bleef hij gemeentearts en zijn gewone praktijk is hij tot het laatst blijven uitoefenen. Hij overleed aan de gevolgen van een beroerte op 16 januari 1935. Zijn bidprentje bevat aan de voorzijde een foto, waarop de dokter met zijn karakteristieke brillette en snor met sik (inmiddels wit geworden) staat afgebeeld. De achterzijde maakt melding van zijn 34-jarige praktijk als

IN MEMORIAM

De foto op de voorzijde van het gedachtenisprentje van dokter Van Aerssen.

Bid voor de Ziel van Zoliger
den Welgedelzeergeleerden Heer
Dr. Gustaaf, Marie, Joseph van Aerssen

Echtgenoot van Mevrouw
Abramina, Arnoldina, Josephina Janssen

Weldoener der Kerk.
Lid der Confrerie van het Allerh. Sacrament.
Gedurende 43 jaar geneesheer te Wouw.
Geboren te Roermond, 31 Mei 1865, overleden
te Wouw, 16 Januari 1935. Voorzien van de
H.H. Sacramenten der Stervenden.

Den goeden strijd heb ik gestreden. Van nu
af ligt voor mij de kroon der gerechtigheid
gereed, die de Heer, de rechtvaardige Rechter,
mij schenkt. 2. Tim. 4, 7-8.

Van God heeft de geneesheer zijn wijsheid.
De kunde van den geneesheer verheft zijn
hoofd en voor het oog van edelaardigen blijft
hij in stand. Eccl. 38, 2-3.

Doe wel aan den rechtvaardige en gij zult
vergelding ontvangen, zoo niet van hem, dan
van den Heer. Eccl. 12, 2

Dierbare echtgenoot, nu zijt gij wel bedroefd,
maar éénmaal zal ik U wederzien; dan zal
Uw hart blijde zijn en niemand zal U van Uw
vreugde berooven. Jch. 16, 22.

Mijn kinderen, houdt Uw moeder in eere al
de dagen van haar leven. Luistert, mijn kinde-
ren, naar Uw vader: dient den Heer in waar-
heid en beijvert U te doen, wat Hem welge-
vallig is. Tobias 4, 3: 14, 10.

Zoete Heer Jezus, geef hem de eeuwige rust.
(300 d. afl.)

Dokter Van Aerssen was huisarts en gemeentearts in Wouw. Hij heeft de statige villa Eikenhof aan de Roosendaalsestraat laten bouwen.

geneesheer in Wouw. De meeste teksten gaan nader in op zijn beroep met aan het eind een 'vermaning' aan zijn kinderen om hun moeder in ere te houden.

Een tweede huisarts

Door de groei van het aantal inwoners in Wouw was er intussen al lang behoefte aan een tweede huisarts gekomen.

In de dertiger jaren begon **dr. Bernardus Henricus Gerardus Maseland**, geboren te Amsterdam op 11 januari 1906, een tweede huisartsenpraktijk in Wouw. Hij ging wonen in de voormalige notariswoning van Van Gastel in de Bergsestraat. Dr. Maseland trouwde op 25 juni 1940 met de Wouwse Maria Cornelia Adriana Antonetta Alphonsa Goderie ('Rie Gedrie'). Vergeleken met zijn voorganger is hij niet oud geworden, want hij overleed al op 48-jarige leeftijd in Wouw op 22 september 1954. Ook zijn bidprentje is van een portretfoto voorzien en op de achterzijde staat het bekende gedicht van Vondel 'Waar werd oprechter trouw/dan tussen man en vrouw..', met nog een citaat uit Psalm 26.

Nadat dr. Van Aerssen in 1934 zijn praktijk beëindigde kwam als opvolger **dr. Harry Voermans** naar Wouw. Over zijn leven is in 'de Vierschaer' al eens een artikel gepubliceerd²⁾. Dr. Henricus Voermans is op 10 februari 1906 in Fijnaart geboren en heeft in Leuven zijn studie geneeskunde gevolgd, om deze in Amsterdam af te ronden. In 1931 studeerde hij daar af en op 22 mei 1935 trouwde hij met Jeanette Antoinette Eduarda Alfonsina (Netty) Schoonheydt, achterkleindochter van de Roosendaalse burgemeester Schoonheydt. Zij kregen 10 kinderen. In 1971 ging hij het rustiger aan doen, al bleef hij tot 1980 zijn opvolger, dr. Chr. van de Kar, assisteren. Uniek is toch wel, dat hij in 1984 zijn gouden jubileum als huisarts kon vieren. Hij was toen al 78 jaar. Kort daarop werd hij ziek en hij overleed op 17 november 1990 in het Leonardushof te Wouw. De tekst aan de binnenzijde van zijn bidprentje typeert hem precies zoals hij was.

Dr. Johannes Martinus (Jan) de Vet kwam als opvolger van de praktijk van dr. Maseland op 28 september 1954 naar Wouw. Hij werd geboren op

Dokter Maseland begon als tweede huisarts een praktijk in Wouw in de dertiger jaren.

Bid voor de Ziel van Zaliger
**BERNARDUS HENRICUS
 GERARDUS MASELAND**
 echtgenoot van

**Maria Cornelia Adriana Antonetta
 Alphonsa Goderie
 ARTS te WOUW.**

Weldoenster der kerk, lid der Confrerie van het
 Allerheiligste Sacrament, der K.A., en de Aarts-
 broederschap van het H. Hart,
 geboren te Amsterdam 11 Januari 1906, over-
 leden te Wouw 22 September 1954, tijdig
 voorzien van het H. Oliesel.

Waar werd oprechter trouw
 Dan tussen man en vrouw
 Ter wereld ooit gevonden ?
 Twee zielen, gloeiende aan-een gesmeed,
 Of vastgeschakeld en verbonden
 In lief en leed,
 Daar zo de liefde viel,
 Smolt liefde ziel met ziel
 En hart met hart te gader.
 Die liefde is sterker dan de dood !
 Geen liefde is Gods liefde vader,
 Noch is zo groot.

Vondel

Jahweh, ik benin het huis, waarin gij toelt,
 De woonplaats van Uw heerlijkheid.
 Ik zal U loven, o Jahweh, in de hemelkoren.
 Ps. 26, 8, 12.
 Gegroot, o Kruis, mijn enige hoop !
 500 d. a. r.

Ter nagedachtenis aan

Harry Voermans,

huisarts

echtgenoot van

Netty Schoonheijt

Hij werd geboren te Fijnaart op 10 februari 1906.

In Huize „Leonardushof“ te Wouw is hij,
gesterkt door het sakrament van de Ziekenzalving,
in vrede overleden op 17 november 1990.

In de St. Lambertuskerk aldaar namen we op
21 november afscheid van hem met de liturgie
van de uitvaart, waarna de krematie plaatsvond
te Bergen op Zoom.

Nog tijdens zijn leven was het werk van dokter
Voermans gedurende vele tientallen jaren als Wouw-
se huisarts al een legende geworden.

Velen hebben hem leren kennen en waarderen als
een uiterst deskundige arts.

Dat hij inging tegen konventionele verwachtings-
patronen, dat hij wars was van formaliteit, van pose
en frase, maakte hem tot een gewone medemens,
die echter alom door zijn patiënten om zijn kundig-
heden en slagvaardigheid werd hooggeacht.

Dat hij en zijn werk een centrale plaats innamen in
het leven ook van zijn vrouw en opgroeiende kinde-
ren paste geheel in die tijd. Het liep parallel aan de
grote inzet en toewijding die hij zelf had voor de men-
sen, die de zorgen voor hun gezondheid aan hem
toevertrouwden. Hij had hart voor hen.

Feilloos voelde hij aan wanneer zijn kinderen, die hij
graag goed terecht wilde laten komen, hem nodig
hadden. Op een effectieve manier bereikte hij dan
voor het gezin belangrijke en juiste oplossingen.

Temidden van velen uit de talrijke familie-, vrienden-
en oudpatientenkring vierde dokter Voermans hier in
Wouw voor enkele jaren zijn gouden artsenn jubileum.
De laatste levensdagen bracht hij samen met zijn
vrouw door in Huize „Leonardushof“, waarvan hijzelf
de oprichter is geweest.

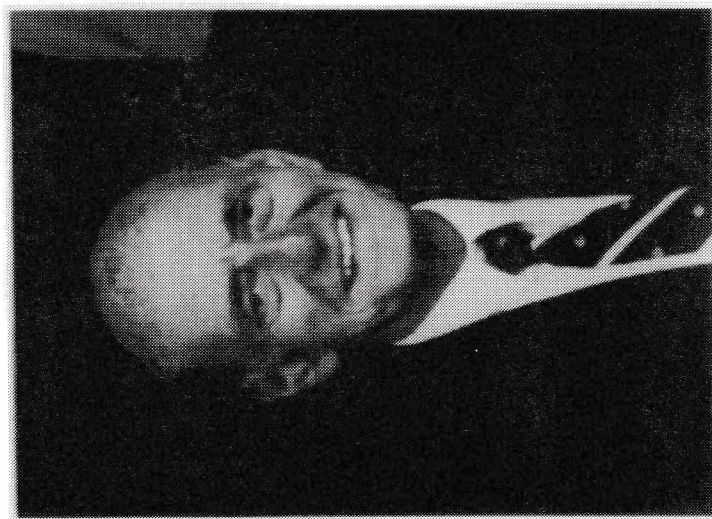
We bidden, dat God een beeld van zijn eigen helen-
de zorgen om ons, mensen, in het leven en werken
van dokter Voermans moge hebben herkend.

Hij ruste in Gods eeuwige vrede.

Voor uw belangstelling en medeleven betoond
zeggen wij u hartelijk dank.

J.A.E.A. Voermans-Schoonheijt
Kinderen en kleinkinderen

Dokter Harry Voermans heeft meer dan vijftig jaren een huisartsenpraktijk in Wouw gehad. Hij stond niet alleen aan de wieg van vele honderden kinderen, maar ook aan die van bejaardencentrum Leonardushof.

Temidden van ons
in vrede heengegaan

Jan de Vet

* 3 - 12 - 1924
† 9 - 9 - 1992

Gelukkig leven
gelukkig doodgaan.

We zijn in Gods hand.
Dat geldt voor mij
voor jou, voor Paul
en de andere kinderen.

We hoeven niet alles
uit te spreken
wat het hart zegt.

Er is géén reden
om verdrietig te zijn.
Het is goed zo.
We vertrouwen op O.L. Heer.

Uit zijn dagboek
juli-augustus 1992.

Het bidprentje van dokter Jan de Vet is heel sober en bestaat uit een fragment uit zijn dagboek en op de voorzijde zijn foto.

3 december 1924 in Gilze-Rijen, studeerde medicijnen aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en was na zijn dienstplicht kort waarnemend arts in Dongen³⁾. In 1955 huwde hij Mien Brummer. Uit dat huwelijk werden vijf kinderen geboren. In 1979 kreeg hij uit handen van burg. Rombouts de zilveren erpenning van de gemeente Wouw uitgereikt, omdat hij toen 25 jaar huisarts was in Wouw. Eind 1990 legde dr. De Vet zijn praktijk, na ruim 35 jaren, als huisarts neer. Zijn opvolger werd P. Vrijdag. Dr. De Vet verhuisde naar de Wesemaelsestraat en overleed in Wouw op 9 september 1992 na een ernstige ziekte. Zijn bidprentje bevat aan de voorzijde een portretfoto in kleur, terwijl aan de binnenzijde een fragment uit zijn dagboek van zijn laatste levensjaar is opgenomen.

Intussen heeft ook Heerle de beschikking over een 'eigen' huisarts in de persoon van dr. Verbaten.

Noten:

1. Zie 'De Wouwse gemeenteraad anno 1891' van H. Hellegers in 'De Vierschaer' 2-91, pag. 13 ev.
2. Zie 'Harrie Voermans: 50 jaar plattelandsarts' van R. Hermans in 'De Vierschaer' 3-94, pag. 16 ev.
3. Gegevens over dokter De Vet zijn onder meer genomen uit 'Jan de Vet' een gelegenheidsboekje bij zijn afscheid als arts op 15 januari 1990.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.